

‘זוהי קמיבעיא ליה, כשרות מיתוספא בה ואכלה או דלמא קדושה מיתוספא בה ולא אכלה’ — לפירוש הראשון ברש"י [שנקט אותו לעיקר], הספק הוא בבת גרים שאמה מישראל, שמותרת לינשא לכהן — האם היא נקראת 'קהל' ואסורה בפצוע דכא אם לאו. אבל אם אמה גיורת, ודאי אינה בכלל 'קהל' [וזה בהנחה שראב"י סובר כרבי יוסי שקהל גרים לא איקרי קהל, אבל אם סובר כרבי יהודה שנקרא 'קהל', אין מקום לספק, שהרי מכל מקום אסורה להינשא לפצוע דכא]. (מהרש"א).

(לכאורה היה אפשר לומר שספק זה שייך גם באשה שאביה ואמה גרים — אם נניח שפצוע דכא לאו בקדושתיה קאי, שאינה אסורה לו משום כהונה, והשאלה היא האם בכלל 'קהל' היא ואסורה לפצוע דכא אם לאו. ומה שכתב רש"י שאמה מישראל, כי אז הספק שייך ממה נפשך, בין אם ננקוט שהוא עומד בקדושתו בין אינו עומד, כמוש"כ רש"י. ובוזה היה מדוקדק לשון רש"י 'וכגון דאמה מישראל' — משמע שאפשר אף באופן אחר, [וכדרך שדקדק הב"ח או"ח קעו. ואולם במק"א הערנו שנראה מדברי רש"י בכמה מקומות שאין דיוק זה מוכרח].

אך יותר נראה מלשון הגמרא [לפירוש הראשון שברש"י] שרק מפני שאמה מישראל ונתוספה בה כשרות, מפני כן אנו מסופקים אם גם קדושה נתוספה בה, אבל בת שאביה ואמה גרים דינה כגר עצמו שאינו קרוי 'קהל'. ויש להעיר שמהרש"א ומהרש"ל להלן (פד) נקטו בדעת רש"י שהנולד מגר וגיורת בכלל 'קהל', שלא כגר עצמו. אך יש שתמנה על דבריהם מכמה מקומות, שדין בן הגר כגר (ערש"ש שם; בית ישי סו"ס"י מו). ולפי דעה זו על כרחך אין לפרש בשאביה ואמה גרים).

(ע"ב) 'יש חופה לפסולות' — לפרש"י מדובר בחופה ללא קדושין קודמים. ופרשו התוס' בדעת רש"י, שרב ושמואל סוברים חופה קונה באשה ללא כסף ושטר [כרב הונא בקדושין ה]. ואולם הרמב"ן כתב שמשמע מרש"י שאף על פי שחופה אינה קונה, יש חופה לפסולות לפסולין מן התרומה. וכן משמע ברמב"ם (תרומות ז, כא) שאף על פי שדעתו נראית שחופה אינה קונה (ע' ריש הלכות אישות, וכן בראשונים קדושין ה. ואולם מהרש"ל כאן צידד לומר שלהרמב"ם חופה קונה), חופה פוסלתן לאכול בתרומה אף ללא קדושין. ונראה שלדעת רש"י והרמב"ם מועילה חופה קודם קדושין, ואין צורך שהקדושין יוקדמו לחופה. (וכן הוא בהגהות מרדכי (קדושין תקמו), וכן משמע ברמב"ן — קדושין י). ואולם התוס' בכמה מקומות נקטו שאין חופה אלא לאחר הקדושין, ולכך העמידו פרש"י כמאן דאמר חופה קונה. (עפ"י שו"ת משיב דבר ח"ד לד). ואולם מדברי המהרש"ל (יש"ש יח) נראה שאפילו בחופה ללא קדושין, אעפ"י שאינה קונה, פסולה חכמים מתרומה מפני שמשתמרת ועומדת לביאה פסולה.

עוד בבאור שאלת חופה לפסולות [ובשיטת הריטב"א] — ע' זכר יצחק ח"א כח (א); שם (לב)–לא; חזון איש סג, יב–יג; אבי עזרי (תליתאה) — איסו"ב יט, ג.

‘אף אנן נמי תנינא, בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה... נשאת לכהן אוכלת בתרומה...’ — הרמב"ן פירש ראיית הגמרא [דלא כרש"י], מכך ששנינו בת שלש שנים ויום אחד שנשאת לכהן אוכלת בתרומה, משמע פחות מבת שלש אם מסרה אביה לחופה אינה אוכלת. [ומה שאמרו 'הא פחותה מבת שלש שנים ויום אחד דלא מפסלה בביאה לא מפסלה נמי בחופה' — זוהי מסקנת הדברים, כיון שכל שאין לה ביאה אין לה חופה, לכך אף לפסול אינה נפסלת]. (ע"ע בחדושי הרשב"א ובחזו"א אה"ע סג, יב).

דף נח

‘משכחת לה כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה’ — משמע כאן שאף על פי שארוסה אסורה על אישה מדברי סופרים עד שתכנס לחופה, אם בא אליה אינו נחשב משום כך 'אינו מנוקה מעוון' והמים בודקים את אותו. ומכאן הקשו הראשונים על הרמב"ם שלא כתב כן. (ע' רמב"ם וראב"ד סוטה ב, ח. ע"ע בענין זה

ובישוב הקושיא, בשער המלך שם; נודע ביהודה תנינא אה"ע קנה; ערוך לנר — כאן; קרן אורה וחדושי הנצי"ב — סוטה כד, ועוד).

'דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה, שומרת יבם קרית לה, אשתו מעליא היא' — ואין לומר כגון שבא עליה בלא עדים שלא קנאה — שהרי אם אינו קונה אותה בביאה שלא בעדים, עדיין שומרת יבם גמורה היא ואינה בת שתיה, שאיננה תחת אישה. ואולם נראה שלפי האמת אין היבמה צריכה עדים, אלא אף אם בא עליה בינו לבינה קנאה, שאשה הקנו לו מן השמים. (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"ד שכת. וע' לעיל נב — ציוני מחלוקת הפוסקים בדבר).

(ע"ב) 'הני מילי משתמרת לביאה פסולה דאורייתא, אבל דרבנן אכלה' — ולפי זה מה ששנינו במשנה 'גרובה וחלוצה לכהן' — לאו דוקא, שהחלוצה אינה אסורה לכהן אלא מדרבנן ואוכלת בתרומה אפילו לרבי מאיר. [וכן פסק הרמב"ם (תרומות ז, כג), שהחלוצה והשניה שנתקדשו לכהן אוכלות בתרומה], ודרך התנא בכל מקום לשנות 'חלוצה' עם גרובה אגב גררא. או אפשר שסובר תנא דמתניתין שחלוצה לכהן אסורה מדאורייתא, ואין הלכה כן. (עפ"י פירוש רדב"ז על הרמב"ם שם. ואמנם יש סוברים שלדעת רבי עקיבא (מד.) החלוצה אסורה לכהן מדאורייתא. ע' תו"י שם; משך חכמה — אמור כא, ז).

ענינים ופרפראות

'אמר רב עמרם: הא מילתא אמר לן רב ששת ואנהרינהו לעיינין ממתניתין...'
— בחמשה מקומות בתלמוד נמצא ביטוי זה, 'ואנהרינהו לעיינין' או 'ואנהר לן עינין' (ואלו הן: סוטה ו. יבמות לה. נו. נח: ב"ב נג), ובכולם מדובר על רב ששת. נראה שתלמידו נקט לשון חכמה ומליצה, שאם כי היה הרב 'מאור עינים' (כידוע בכמה מקומות — ע' ברכות פרק הרוואה; ע"ז מח וברש"י), היה מאיר את עיני תלמידיו בהלכה.

'אין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו' —
'כל מיני צער ויסורין שיש לאדם על ידי אדם אחר, בין מדעתו בין שלא מדעתו רק בגרמא דיליה נגרם צער לאחר, וכן אפילו מוכיחו ועי"ז מצטער — הוא הרצועת מרדות לו על עונו וכי גם הבושה והצער שיש לאדם בעונו כשמוכיחין אותו, גם זה הוא ליסורין על עונו. ולכן יש לאדם ליזהר שיהיה הוא נקי בזה, וכמו שנאמר ופקדתי את דמי יזרעאל על בית יהוא, וכן נאמר גבי בעשא.
ולכן נאמר התקוששו וקושו ודרשו רז"ל 'קשוט עצמך תחילה ואח"כ קשוט אחרים', דבלאו הכי נענש על כך. ויסורין הבאים לאחר על ידו שלא מדעתו, אין הקב"ה מביאם אלא ע"י מי שנקי בדבר, כי אין הקב"ה רוצה להביא תקלה לאיש מישראל ואם לא שגם לו יש משפט בזה שיקבל העונש על מה שנענש זה על ידו, על דרך שאמרו במכות הקב"ה מזמינם לפונדק אחד' כו' זה נהרג וזה גולה. ולכן אמרו בסוטה כשאין האיש מנוקה מעוון אין המים בודקין את אשתו'. (צדקת הצדיק ס)

ונקה האיש מעון והאשה ההוא תשא את עונה עולה בגימטריא (— בהפרש של אחד): אם אין האיש מנוקה מעון אין המים בודקין את אשתו ('ברכת פרץ' נשא).

דף נז

צג. פצוע דכא כהן שנשא בת גרים — האם מאכילה בתרומה? האם היא מותרת להינשא לו? באלו שאלות תלויים שני נידונים אלו?

זו שאלה שאל רבי יוחנן מרבי אושעיא; פצוע דכא כהן שנשא בת גרים, מהו שיאכילה בתרומה? — ושתק רבי אושעיא ולא פתר שאלתו. ומבואר בגמרא ששאלה זו תלויה בשתי מחלוקות תנאים; א. האם בת גר זכר דינה כבת חלל זכר ופסולה לכהונה. כן סובר רבי יהודה. ולפי זה אסורה היא להינשא לפצוע דכא כהן אם ננקוט שהוא עומד בקדושת כהונה, הלכך אינו מאכילה. (וגם בלאו הכי, אפשר שהיא כחללה גמורה שאסורה בתרומה, ולפי זה אפילו אינו עומד בקדושתו והיא מותרת לו, אעפ"כ אינה אוכלת. עתוס). ואילו רבי יוסי מתירה לכהונה אפילו אביה ואמה גרים. ורבי אליעזר בן יעקב אומר: בת גרים לא תנשא לכהונה עד שתהא אמה מישראל. ב. האם קהל גרים נקרא קהל להאסר לבוא בו פצוע דכא. כן אמר רבי יהודה, ולפי זה בת גרים אסורה להינשא לפצוע דכא ואינה אוכלת. ואילו רבי יוסי סובר קהל גרים לא נקרא 'קהל' ומותרת.

— נמצא, לרבי יהודה ודאי אינה אוכלת, מפני שאסורה להינשא לו בין אם הוא עומד בקדושתו בין אם לאו. ולרבי יוסי ודאי מותרת להינשא לו בין עומד בקדושתו בין אינו עומד, הלכך אוכלת. אבל לרבי אליעזר בן יעקב יש להסתפק כאשר אמה מישראל, שאמנם ראויה היא לכהונה אך שמא אינה בכלל 'קהל', שכשרות נתוספה בה ולא קדושה, הלכך מותרת לו ואוכלת, או שמא גם קדושה נתוספה בה ובכלל 'קהל' היא ואסורה (עפ"י פירוש ראשון ברש"י שנקטו לעיקר). ופשטו להתר [שאינה נקראת 'קהל'] מברייתא שהביא רבי אחא בר חיננא מדרומא, שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו.

לפי לשון אחרת ברש"י, הספק הוא כשאביה ואמה גרים ואליבא דראב"י, האם בכלל 'קהל' היא אם לאו, ונפשט להתר. ולפי זה כשאמה מישראל ודאי בכלל 'קהל' היא ואסורה לו ואינה אוכלת. וכבר העירו (ע' שעה"מ איס"ב טו, טז; אבני מלואים ד סקט"ז) שהדבר תלוי במחלוקת הרמב"ם (איס"ב שם) והר"ן (פ"ד דקדושין) האם גר שנשא בת ישראל הולד מותר בממזרת אם לאו. והריטב"א בחדושו פסק כפרוש הראשון ברש"י, שכל שהאב גר — לא מיקרי קהל. ובחזון-איש (ד, ט) כתב שלענין הלכה נראה שספק הוא, ויש מקום לפי זה להקל משום 'ספק קהל' בספיקא דדינא.

דפים נז — נח

צד. האם יש חופה לפסולות אם לאו?

רב אמר יש חופה לפסולות, הלכך בת-כהן (ולפרש"י אף בבת ישראל, וכנ"ל) שנכנסה לחופה עם כהן שפסולה לו, כגון אלמנה לכהן גדול — נפסלה מלאכול בתרומה. ושמאל אמר אין חופה לפסולות. ורמי בר חמא רצה לתלות שאלה זו במחלוקת התנאים במשנתנו אם קדושי עבירה פוסלים מלאכול בתרומה. ודחו תלייה זו, ורצו לתלות זאת במחלוקת תנאים אחרת ודחו. ולבסוף הביא רב ששת ראייה ממשנת סוטה שיש חופה לפסולות.

א. לפרש"י הנידון הוא בחופה ללא קידושין, האם היא מועילה ופוסלת בת כהן מלאכול בתרומה כאילו נבעלה לפסול לה. ופרש ר"י שלפי שיטה זו סוברים רב ושמאל שחופה קונה באשה להיות מקודשת לו (כרב הונא — בקדושין ה). לרב מועילה חופה בפסולות הן לאחר קדושין להחשיבן כנשואות [ונפקא מינה לשתייט סוטה, ולדין אשת איש בחנק וכו'], הן בחופה ללא קדושין, להחשיבן ארוסות ולפסלה בתרומה [אפילו לרבי אלעזר ורבי שמעון]. ולשמאל אין

נחשבת חופה אלא בראויות לביאה ולא בפסולות, הלכך בין חופה שלאחר קדושין בין חופה ללא קדושין אינה מועילה. ולרמי בר חמא חופת פסולות קונה (ערמב"ן) מלבד לענין אכילת תרומה, שבוה באנו למחלוקת התנאים במשנתנו.

ויש מפרשים שאפילו אם ננקוט חופה אינה קונה ללא קדושין, יש חופה לפסולות [לרב] לפסול מתרומה. (כ"כ הרמב"ן שמשמע מרש"י. וכן נראה מדברי הרמב"ם — תרומות ז, כא. מכמה מפרשים משמע שלדבריהם אפילו חופה ללא קדושין נפסלת בתרומה, ויש מפרשים דוקא אם אח"כ קידש).

ורבנו תם פירש (וכן נראה לה"י), שמדובר בחופה שלאחר קידושין, ולענין שתיפסל בתרומה לעולם, אפילו נתאלמנה או נתגרשה, והנידון הוא האם חופה חשובה כביאה לפסול אם לאו; לדברי רב פוסלת ולדברי שמואל אינה פוסלת, [ומכל מקום חופת פסולות מאכלת בבת ישראל, כי סוף סוף נכנסה לרשותו ולא גזרו בה שמא תשקה תרומה לאחיה. תוס'. וע"ע רמב"ן].

ולדברי רמי בר חמא תלוי הדבר במחלוקת התנאים.

והרמב"ן פירש בחופה שלאחר קדושין ולענין שאר הלכות, האם חופת פסולות עושה אותה כנשואה לכל דבר, אם לאו.

ב. משמע מדברי הר"י והר"י יו"ט מיוני (בתוס') שלדעת הסוברים אין חופה לפסולות — מדאורייתא הוא. אך נראה שלא נקטו כן אלא לפרש"י, אבל לפר"ת מסתבר שאינו אלא מדרבנן. וכ"כ מוהר"א ששון (בשו"ת תורת אמת קעג. מובא בשעה"מ). וע' גם בחזו"א סג, יג [ודחה דברי השעה"מ שהוא מדאורייתא. וע' אבנ"מ ז סק"י שדחה את הוכחת השעה"מ], ובאבי עזרי איסו"ב יט, ג.

ג. הלכה כרב שיש חופה לפסולות. (עפ"י רמב"ם איסורי ביאה ז, כא; רמב"ן; ריא"ז). יש אומרים שלפי זה חופת נדה חופה עכ"פ בדיעבד (ריטב"א, ודלא כהרמב"ם).

בפחות מבת שלש שנים, אמר שמואל שאף לדברי רב אין לה חופה, כשם שאין ביאתה ביאה.

וכן אין חופתה חופה לכל שאר דברים. (עפ"י שער המלך קונטרס חופת חתנים; חזון איש אה"ע סג, יב).

דף נח

דין הסוטה ושבועתה, בארוסה ובנשואה ובשומרת יבם — יתבאר אי"ה בסוטה כג-כו.

צה. א. כהן שעשה מאמר ביבמתו ויש לו אח כשר או חלל — האם היא רשאית לאכול תרומה?
ב. כנ"ל, בכהן שנתן גט ליבמתו ויש לו אח.

א. הסיקו כדברי רבין [ולא כמו ששלח רבי חנינא בשם רבי יוחנן], שכהן העושה מאמר ביבמתו ויש לו אח — לדברי הכל אוכלת בתרומה, (ואינה נחשבת כמשתמרת לביאה פסולה משום האח, מפני שאין זו ביאה פסולה מדאורייתא).

יש לו אח חלל — דברי הכל אינה אוכלת (בין אם עשה בה הכשר מאמר בין לא עשה. רמב"ם), מפני שמשתמרת לביאה פסולה מדאורייתא (מאחר ועדיין היא זקוקה לכל האחים), וכיון שאותו אח חלל אינו מאכיל בתרומה במקום אחר, מודים רבי אלעזר ורבי שמעון שפוסל.

ב. נתן גט ליבמתו ויש לו אח (כשר) — רבי יוחנן אמר אוכלת, [ואפילו לרבי מאיר, מפני שאינה משתמרת לביאה פסולה דאורייתא]. וריש לקיש אמר אינה אוכלת, [ואפילו לרבי אלעזר ורבי שמעון — מפני שאינו מאכיל במקום אחר על ידי נתינת גט כמו בקידושין. ואעפ"י שבת כהנת חוזרת לבית אביה ע"י גירושין, היינו משום שנפסק הקשר עם בעלה, שלא כקידושין שמאכילים מפני אגידתה בו].

א. יש מפרשים שמדובר שנתן גט ואחר כך עשה בה מאמר, שאז היא משתמרת לביאתו הפסולה

מדרבנן. (עפ"י רבנו חננאל, וכן הסכימו הרשב"א והריטב"א).